7.10.2026

HA/4482/03.00.00.00/2026

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

HE 175/2026 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2027

Teema: Hyvinvointialueiden rahoitus, sosiaalihuollon uudistus, asiakasmaksut, järjestöjen rahoitus, sosiaaliturva muutosten yhteisvaikutukset. Pyydämme lausumaan toimialanne/asiantuntemuksenne perusteella teille kuuluvista teemoista.

Halutessanne voitte lausua budjetista myös muilta osin.

Vuoden 2027 talousarvioesityksen sosiaali- ja terveyspoliittisia ratkaisuja ei tule arvioida toisistaan irrallisina vaan niiden yhteisvaikutuksena hyvinvointivaltion toimintaan. Hyvinvointialueiden rahoituksen kasvun hidastuminen, järjestöavustusten leikkaukset, asiakasmaksujen korotukset, sosiaalihuollon palvelurakenteen muutokset ja sosiaaliturvan kiristykset kohdistuvat osin samoihin ihmisiin ja samoihin palveluketjuihin. Yhteisvaikutuksena on riski, että raskaampien palveluiden tarve kasvaa samalla kun matalan kynnyksen tuki, kansalaisten maksukyky ja julkisten palvelujen toimintaedellytykset heikkenevät. Raskaampien ja kalliimpien palvelujen käyttö siirtää kustannuksia hyvinvointialueiden, kuntien, Kelan ja muiden toimijoiden välillä ilman, että julkinen talous kokonaisuutena vahvistuu.

Talousarvioesityksessä hyvinvointialueiden yleiskatteiseen rahoitukseen ehdotetaan noin 27,5 miljardia euroa. Rahoitus kasvaa noin 360 miljoonaa euroa vuodesta 2026, mutta kokonaisuutta heikentävät muun muassa vuoden 2025 tilinpäätöksiin perustuva noin 395 miljoonan euron jälkikäteistarkistus, palvelutarpeen kasvun huomioiminen vuodesta 2027 alkaen vain 60-prosenttisesti vähentää rahoitusta noin 61 miljoonaa euroa sekä lisäksi tulevat tehtävämuutoksiin perustuvat nettovähennykset. Samalla talousarvioesityksen omassa painelaskelmassa hyvinvointialueiden toimintakulujen arvioidaan kasvavan vuonna 2027 noin 3,3 prosenttia, kun valtionrahoitus kasvaa vain noin 1,1 prosenttia. Hyvinvointialueiden rahoitusasema heikkenee edelleen myöhempinä vuosina mikä edellyttää alueilta mittavia toimintakulujen leikkauksia.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen näkökulmasta rahoituskehys on liian kireä suhteessa palvelutarpeeseen, kustannustasoon ja talouden tasapainottamisvelvoitteisiin. Alueella on samanaikaisesti turvattava lakisääteiset palvelut, henkilöstön saatavuus, hoidon ja palvelujen jatkuvuus sekä investoinnit palveluverkon ja digitaalisten ratkaisujen uudistamiseen. Jos rahoitus ei seuraa tosiasiallista palvelutarvetta, sopeutus kohdistuu väistämättä henkilöstöön, palvelujen saatavuuteen, omaan palvelutuotantoon ja ennaltaehkäiseviin palveluihin. Lyhyen aikavälin säästö voi tällöin kasvattaa päivystyksen, erikoissairaanhoidon, lastensuojelun, asumispalvelujen ja asukkaiden saamien toimeentulotuen ja muiden taloudellisen tuen kustannuksia myöhemmin. Talouden sopeutukset kohdistuvat tässä tilanteessa myös palvelukokonaisuuksiin, joissa on jo valmiiksi palveluvelkaa kurottavana. Tämä tulee syventämään polarisaatiota hyvinvointialueen sisällä mutta myös hyvinvointialueiden välillä. Hyvinvointialueuudistuksen keskeisenä tavoitteena on ollut yhdenvertaiset palvelut. Säästöpaineet vaarantavat tämän tavoitteen toteutumisen.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen rahoitusta tulee vahvistaa siten, että palvelutarpeen kasvu otetaan huomioon täysimääräisesti, jälkikäteistarkistuksen jaksotusta jatketaan ja alueen alijäämien kattamiselle annetaan realistinen aikataulu sen tekemän hakemuksen mukaisesti. Lisäksi rahoitusmallissa on tunnistettava nykyistä paremmin alueiden erilainen sairastavuus, ikärakenne, sosiaalinen kuormitus, henkilöstön saatavuus ja palveluverkon uudistamisesta aiheutuvat siirtymäkustannukset. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen tarveperusteista rahoitusta leikkaa myös siirtymätasausvähennys, joka leikkaa alueen rahoitusta vuonna 2027 vielä reilut 33 miljoonaa euroa. Ilman siirtymätasausvähennystä Päijät-Hämeen hyvinvointialueen tulos olisi ollut kaikkina vuosina ylijäämäinen.

Järjestöjen saamiin terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen tarkoitettujen avustusten leikkauksiin alue suhtautuu varovaisen kriittisesti, koska järjestöt tuottavat sellaista matalan kynnyksen tukea, vertaistoimintaa, neuvontaa, kriisiapua ja osallisuutta vahvistavaa toimintaa, jota viranomaispalvelut eivät samalla tavalla pysty korvaamaan. Talousarvioesityksessä sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden avustuksiin kohdistuu 25 miljoonan euron säästö vuodelle 2027. Rahoituksen leikkauksen vaikutus ei rajoitu vain avustusta saaviin organisaatioihin, vaan siirtyy nopeasti hyvinvointialueiden palvelukysyntään. Hyvinvointialueille kohdennettu ylimääräinen 25 miljoonan euron valtionavustus on lähtökohtaisesti myönteinen asia. Valtionavustusprosessi aikatauluineen ja valmistelutarpeineen on kuitenkin ollut hyvin haastava. Ylimääräinen valtionavustus on tosiasiallinen hallinnollinen lisätehtävä hyvinvointialueelle.

Leikkaukset voivat heikentää erityisesti mielenterveys- ja päihdetyötä, vammaisten henkilöiden tukea, ikääntyneiden osallisuutta, lähisuhdeväkivallan ehkäisyä, ruoka-apua, omaishoitajien tukea sekä pitkäaikaissairaiden neuvontaa. Järjestöavustusten leikkaukset osuvat usein ryhmiin, joihin myös sosiaaliturvan heikennykset ja asiakasmaksujen korotukset kohdistuvat. Järjestötoiminnan supistuminen lisää yksinäisyyttä ja tuen viivästymistä sekä voi kasvattaa raskaampien sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta. Säästöjen kustannusvaikutuksia on siksi arvioitava koko palveluketjussa, ei yksittäisen budjettimomentin tasolla.

Leikkausten sijasta järjestörahoitukselle tulee luoda ennakoitava, monivuotinen rahoituskehys. Erillisiä ja määräaikaisia avustuselementtejä tulee myös välttää. Avustusten kohdentamisessa on turvattava vaikuttava ruohonjuuritason toiminta ja vältettävä rahoituksen keskittämistä tavalla, joka kaventaa paikallista saavutettavuutta. Hyvinvointialueiden ja järjestöjen sopimus- ja kumppanuusmalleja tulee vahvistaa, mutta valtionavustuksia ei saa korvata siirtämällä palveluiden rahoitusvastuuta jo valmiiksi alijäämäisille hyvinvointialueille.

Asiakasmaksujen korottaminen on ongelmallinen tapa vahvistaa hyvinvointialueiden tuloja. Maksut kohdistuvat erityisesti paljon palveluja käyttäviin ihmisiin ja siten muita useammin pitkäaikaissairaisiin, ikääntyneisiin, vammaisiin henkilöihin sekä pienituloisiin kotitalouksiin. Vaikka maksukatto rajoittaa osaa vuotuisesta rasituksesta, se ei poista alkuvuoteen kasautuvaa maksupainetta eikä helpota maksukaton ulkopuolelle jääviä kustannuksia.

Korotukset voivat johtaa palvelujen käytön lykkäämiseen, laskujen maksamatta jäämiseen, perintä- ja ulosottomäärien kasvuun ja toimeentulotuen tarpeen kasvuun. Hoidon tai tuen viivästyminen pahentaa ongelmia ja lisää myöhemmin kalliimpien palvelujen käyttöä. Asiakasmaksujen tuottoarvioissa tulisi siksi huomioida myös maksuvapautukset, perinnän kustannukset, luottotappiot ja palvelujen viivästymisestä aiheutuvat lisämenot. Hyvinvointialueiden taloutta asiakasmaksujen korotus ei helpota, koska laskennallinen tulojen kasvu leikataan valtion yleiskatteellisesta rahoituksesta hyvinvointialueelta.

Maksujen alentamista ja perimättä jättämistä koskevan velvoitteen toimeenpanoa on yhdenmukaistettava alueiden välillä, siitä on viestittävä aktiivisesti ja menettelyn on oltava asiakkaalle mahdollisimman yksinkertainen. Maksukaton piiriä tulee laajentaa, katon kertymisen seurannan tulee olla automaattista ja pienituloisten asiakkaiden suojaa on vahvistettava. Asiakasmaksujen taso tulee säätää valtakunnan tasolla yhtenäiseksi.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue katsoo, että sosiaalihuollon palvelu-uudistus sisältää oikeansuuntaisia tavoitteita toiminnan kehittämiselle, mutta uudistuksen säästötavoitteet ja aikataulut ovat epärealistia. Sosiaalihuollon lainsäädännön ja palvelurakenteen uudistaminen selkeyttää palveluja, vähentää päällekkäisyyttä ja vahvistaa oikea-aikaista tukea. Tavoitteet eivät kuitenkaan toteudu, jos uudistus kytketään ensisijaisesti lyhyen aikavälin säästöihin. Talousarvioesityksessä sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamisen ensimmäiseen vaiheeseen liittyy vuodesta 2027 alkaen 36 miljoonan euron vähennys hyvinvointialueiden rahoituksessa. Lisäksi ikääntyneiden ympärivuorokautisen hoivan henkilöstömitoituksen kehittäminen teknologiaa hyödyntäen ja teknologian hyödyntäminen kotihoidossa vähentää rahoitusta 50,9 miljoonaa euroa. Rahoitusvähennysten perusteet ja vaikutukset palvelujen saatavuuteen on avattava läpinäkyvästi.

Uudistus edellyttää alkuvaiheessa henkilöstön koulutusta, tietojärjestelmämuutoksia, ohjauksen vahvistamista ja palveluprosessien yhteensovittamista. Tietojärjestelmämuutosten aiheuttamia kustannuksia ei tunnistettu uudistuksen valmistelussa, mihin hyvinvointialueen lausunnossa uudistuksesta kiinnitettiin myös huomiota. Jos nämä välttämättömät muutoskustannukset jätetään rahoittamatta, vaarana on, että hyvinvointialueet joutuvat toteuttamaan uudistuksen vähentämällä asiakastyötä. Erityisesti lasten, perheiden, työikäisten ja paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden kohdalla sosiaalityön saatavuus ja jatkuvuus on turvattava.

Uudistuksen rahoitus tulee mitoittaa realistisen toimeenpanosuunnitelman perusteella. Säästöjä voidaan ottaa huomioon vasta, kun ne ovat todennettavissa eivätkä ne vaaranna lakisääteisiä palveluja. Vaikutuksia on seurattava alueittain muun muassa palveluun pääsyn, henkilöstön kuormituksen, asiakasturvallisuuden, lastensuojelun tarpeen, asumisen tuen ja päivystyksellisten palvelujen käytön kautta. Päijät-Hämeen hyvinvointialue toteaa uudistuksen säästöjen epärealistisuuden lisäksi edelleen, että uudistuksen aikataulu on hyvin epärealistinen.

Sosiaaliturvan suuret muutokset on arvioitava samanaikaisesti asumisen, lääkkeiden, ruoan, liikkumisen ja palvelujen hintamuutosten ja asiakasmaksujen korotusten kanssa. Talousarvioesityksessä toimeentulotuen kokonaisuuteen kohdistuu merkittäviä muutoksia, mukaan lukien perusosan alentamisen mahdollisuus, asumismenojen tiukempi huomioon ottaminen ja muut kannustimiin tähtäävät kiristykset. Lisäksi etuuksiin ehdotetaan useita indeksijäädytyksiä ja etuuskohtaisia muutoksia. Vaikutukset kasautuvat erityisesti pienituloisille, työttömille, yksinasuville, lapsiperheille, pitkäaikaissairaille ja niille henkilöille, joiden toimintakyky tai elämäntilanne vaikeuttaa nopeaa siirtymistä työhön. Ongelmien kasautuminen ja tilanteiden kriisiytyminen näkyy jo nyt sosiaalityön lisääntyvinä tarpeita.

Kun käytettävissä olevat tulot pienenevät, myös kyky maksaa asiakasmaksuja, lääkkeitä ja matkoja heikkenee. Seurauksena voi olla velkaantumista, ruoka-avun tarpeen kasvua, asumisen epävarmuutta sekä mielenterveys- ja päihdeongelmien vaikeutumista. Samanaikainen järjestötoiminnan supistuminen vähentää tukea, joka voisi ehkäistä tilanteiden kriisiytymistä. Hyvinvointialueille vaikutus näkyy lisääntyvänä sosiaalityön, talousneuvonnan, kriisipalvelujen, lastensuojelun ja terveydenhuollon kysyntänä.

Ennen muutosten toimeenpanoa on laadittava kattava ja alueittain eritelty yhteisvaikutusten arviointi. Mikäli kokonaisuus lisää pienituloisuutta tai siirtää kustannuksia hyvinvointialueille, muutoksia on vaiheistettava, lievennettävä tai kompensoitava.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue lausuu talousarvioesityksestä kootusti:

1. Hyvinvointialueiden vuoden 2027 rahoitusta korotetaan vastaamaan tosiasiallista kustannus- ja palvelutarpeen kasvua, ja palvelutarpeen kasvun huomiointi palautetaan täysimääräiseksi. Siirtymätasausvähennyksestä luovutaan ja siitä kärsivien alueiden rahoitus korjataan laskennallisen tarveperusteisen mallin mukaiseksi.

2. Jälkikäteistarkistuksen jaksotusta jatketaan ja alueiden taseeseen kertyneiden alijäämien kattamiselle myönnetään realistinen aikataulu vaarantamatta lakisääteisiä palveluja.

3. Sosiaali- ja terveysjärjestöihin kohdistuva 25 miljoonan euron leikkauksen vaikutuksia seurataan ja tarvittaessa leikkaus kohdennetaan uudelleen siten, että matalan kynnyksen ja ennaltaehkäisevä toiminta turvataan.

4. Asiakasmaksuille säädetään valtakunnallisesti yhtenäinen taso, maksukaton kattavuutta laajennetaan ja maksujen alentaminen toteutetaan valtakunnassa yhdenmukaisesti sekä ensisijaisesti automaattisena menettelynä.

5. Sosiaalihuollon palvelu-uudistukselle osoitetaan erillinen toimeenpanorahoitus vuosille 2027 ja 2028, eikä laskennallisia säästöjä vähennetä ennakolta hyvinvointialueiden rahoituksesta. Toimeenpanorahoituksessa tulee huomioida myös uudistuksesta aiheutuvat tietojärjestelmämuutokset.

6. Sosiaaliturvan, asiakasmaksujen ja palvelurahoituksen muutoksista laaditaan yhteinen vaikutusarvio. Arvioinnin perusteella säädetään tarvittavat suojamekanismit pienituloisille ja paljon palveluja käyttäville.

Talousarvioesityksen kokonaisuus sisältää riskin siitä, että julkisen talouden säästöjä tavoitellaan heikentämällä samanaikaisesti ihmisten toimeentuloa, ennaltaehkäisevää tukea ja hyvinvointialueiden palvelukykyä. Päijät-Hämeessä tämä voi vaikeuttaa talouden tasapainottamista hallitusti ja kasvattaa palvelujen eriarvoisuutta. Kestävä ratkaisu edellyttää riittävää ja ennakoitavaa perusrahoitusta, järjestöjen toimintaedellytysten turvaamista, kohtuullisia asiakasmaksuja sekä sosiaalihuollon ja sosiaaliturvan uudistamista tavalla, joka vähentää ongelmien kasautumista eikä siirrä kustannuksia järjestelmän osasta toiseen.

Lahdessa, 7.10.2026

Petri Virolainen
hyvinvointialuejohtaja

Päijät-Hämeen hyvinvointialue

SOSIAALI-JA TERVEYSVALIOKUNTA_LAUSUNTO_PÄIJÄT-HÄMEEN HYVINVOINTIALUE_HE 175/2026 VP

Alla mainitut asiakirjat on allekirjoitettu X-Signissa. Allekirjoittajien henkilöllisyys on varmennettu vahvalla tunnistautumisella.

Allekirjoitukset

Allekirjoittaja	**PETRI HEIKKI VIROLAINEN**
Allekirjoitusaika	07.10.2026 15:02
Tunnistautuminen	Telia tunnistus

Allekirjoitetut asiakirjat

Asiakirja	Sosiaali- ja terveysvaliokunta_175_2026 vp_asiantuntijalausunto_Päijät-Hämeen hyvinvointialue.pdf (63f7ac6c61935bbbfe5cf4cba0f17d09b8b32c7047160fd36b54d5d91e7f2f8f)